

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

П Л А Н И

СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
І МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО НИХ,
ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»

Харків
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Електронне видання

П Л А Н И

**СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
І МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО НИХ,
ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»**

**для студентів І курсу заочної форми навчання
першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»**

**Харків
2019**

Плани семінарських занять і методичні поради до них, тематика курсових робіт з навчальної дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн» для студентів I курсу заочної форми навчання першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: В.Д. Гончаренко, Є.О. Васильєв, С.І. Власенко та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2019. 24 с.

У к л а д а ч і: В.Д. Гончаренко,
Є.О. Васильєв,
С.І. Власенко,
А.О. Булгаков,
С.Л. Гоцуляк,
Н.С. Стеценко,
А.А. Омарова

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою університету (протокол № _____ від _____ р.)

ВСТУП

«Історія держави і права зарубіжних країн» є фундаментальною юридичною навчальною дисципліною, яка дозволяє майбутнім юристам сформувати уявлення про історичні типи держав та їх правові системи. Її вивчення вимагає засвоєння величезного обсягу законодавства й фактичних відомостей, а також вміння аналізувати цей матеріал і робити самостійні висновки.

На прикладі основних історичних типів державно-правових систем студенти мають можливість зрозуміти, як виникли й розвивалися ключові інститути держави і права, виявити закономірності й напрями їх еволюціонування, навчитися самостійно аналізувати як окремі нормативні акти, так і більш загальні державно-правові явища. Такі знання й навички дозволять студентам краще розуміти державно-правові реалії сучасності, сутність та історичну обумовленість чинних норм права.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають засвоїти знання про предмет і метод історії держави і права зарубіжних країн; місце дисципліни в системі юридичних наук; періодизацію курсу історії держави і права зарубіжних країн; становлення держави і формування права; закономірності й особливості виникнення і розвитку держави і права; вплив економіки на еволюцію державного ладу; правове становище окремих соціальних груп населення в різні історичні періоди; основні типи й системи права, джерела й галузі матеріального і процесуального права; чітку тенденцію до демократизації державних інститутів і поступове надання пріоритету правам і свободам людини.

Викладання історії держави і права зарубіжних країн здійснюється шляхом комбінування лекційного курсу, семінарських занять та індивідуальної роботи студентів. Підсумковою формою контролю знань є іспит, який має на меті перевірку рівня засвоєння навчального матеріалу, уміння його аналізувати й використовувати для вирішення конкретних завдань.

Успішне оволодіння курсом історії держави і права зарубіжних країн передбачає, що студенти повинні:

знати предмет і метод, сучасний стан і проблеми науки

історії держави і права зарубіжних країн; головні типи держави, особливості, притаманні їй державному ладу й соціальному устрою, правовим системам; закономірності буржуазних революцій, засади і принципи розбудови буржуазної держави; головні буржуазні (континентальна та англосаксонська) системи права, їх джерела та принципові положення; найважливіші правові кодифікації ХІХ–ХХ століть; зміни в державному ладі і правових інститутах у ХХ столітті, тенденції до зближення правових систем й утворення великих міждержавних об'єднань;

вільно орієнтуватися в системі основних джерел з історії держави і права зарубіжних країн;

уміти аналізувати правові акти та інші документи за допомогою різних наукових методів, перш за все, спираючись на принцип історизму й порівняльно-правовий метод; використовувати в практичній діяльності як знання головних засад континентальної та англосаксонської систем права, так і курсу історії держави і права зарубіжних країн задля удосконалення чинного законодавства України; на основі історико-правових знань самостійно робити прогнози суспільно-політичного життя й правового розвитку України.

Головна мета семінарів з історії держави і права зарубіжних країн – поглиблення й закріплення найбільш складних і важливих тем курсу. На семінарських заняттях студенти набувають навичок самостійного опрацювання джерел права, аналізу законодавчого матеріалу, правильного формулювання і висловлювання своїх думок.

ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Формування буржуазної держави в результаті революційних подій в Англії, Франції у XVII–XVIII ст.

П л а н

1. Причини і передумови революцій в Англії та Франції.
2. Рушійні сили буржуазних революцій.
3. Хронологічні межі основних етапів революцій.

Розгляд теми доцільно почати із з'ясування причин і особливостей англійської буржуазної революції, а також хронологічних рамок і сутності її перших двох етапів. Особливу увагу слід приділити союзу буржуазії і нового дворянства (джентрі). Треба також назвати причини, які спонукали буржуазію і нове дворянство прагнути централізації, концентрації і посилення влади, показати, що таку роль і мав відігравати протекторат Кромвеля.

Необхідно проаналізувати систему влади, яка була призначена протекторату Кромвеля як специфічній формі правління. Для цього важливо докладно розглянути зміст нормативного акта, яким в Англії, Шотландії та Ірландії був створений протекторат і регламентована система й повноваження органів влади, – Знаряддя управління 1653 р. Окремо бажано зупинитися на повноваженнях лорда-протектора, особі, яка посідала цю посаду, і строках її повноважень; порядку утворення, строках дії і структурі парламенту, його компетенціях; вимогах до виборців і кандидатів у парламент. Крім того, мають бути зазначені норми, присвячені підтримці церкви, особливості стосунків із різними конфесіями, причини внесення таких норм у закон і їх спрямованість.

Розглядаючи революційні події, що розпочинаються у 1789 р. у Франції, слід вказати, які прогресивні завдання висувала і пропагувала буржуазія (скасування станів, свобода слова і думки, єдність законів для усієї країни, рівність громадян пе-

ред законом тощо). Стисло виклавши фактичні події початку революції (утворення Національних, а невдовзі – Установчих зборів, штурм Бастилії), треба перейти до юридичного закріплення буржуазних принципів і свобод, показати, як було прийнято перший програмний документ революції – Декларацію прав людини і громадянина.

Після цього доцільно вивчити зміст Декларації прав людини і громадянина. Слід перелічити принципи, закріплені цим документом (поділ влади; рівність людей у правах; право кожного на свободу, власність, безпеку і опір пригніченню; недоторканність приватної власності тощо). Особливу увагу треба приділити класичному визначенню буржуазного розуміння свободи, яке містилося у Декларації. Відмічаючи історичне значення цього видатного документа, варто показати, що велика буржуазія, яка прийшла до влади на першому етапі революції, бажала свобод, що були закріплені Декларацією, насамперед для себе. Вона боялася народу так само, як і її союзник – велика земельна аристократія, тому майже одночасно з прийняттям Декларації прав людини і громадянина з'являється низка законів, що спрямовувалися на боротьбу з революційними виступами народних мас й обмеження їх прав (Закон про стан облоги тощо).

Здійснюючи порівняння революційних подій в Англії та Франції у XVII – у XVIII ст., слід, насамперед, зосередитися на складі учасників (рушійних силах) революцій, відмінностях у їх очікуваннях від революційних перетворень. Розглядаючи й порівнюючи перебіг революційних подій доречно з'ясувати, яка з вищезазначених революцій була більш послідовною за своїм перебігом та якими були їх наслідки.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 2002.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. Харків: Право, 1999.

Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для

студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко; за ред. Л. М. Маймескулова. Харків: Право, 2011.

Т е м а 2. Формування механізму конституційної монархії в Англії у XVII–у XIX ст.

П л а н

1. «Славна революція» 1688 р. і її наслідки.
2. Білль про права 1689 р. і Акт про упорядкування 1701 р.
3. Державний механізм англійської конституційної монархії.
4. Виборчі реформи 1832 р. та 1867 р. Судова реформа 1875 р.

Відповідь на перше питання плану передбачає дослідження причин і передумов дворцевого перевороту під умовною назвою «Славна революція», що стався в Англії у 1688 р. Доцільно розглянути події, що мали місце по завершенні буржуазної революції 1640–1658 рр., а саме реставрацію королівської династії Стюартів, заснування двопартійної парламентської моделі (торі й вігі), пошуки компромісів між владою й опозицією в парламенті та прийняття Habeas Corpus Act 1679 р.

Вивчаючи друге питання, доцільно проаналізувати положення відповідних документів конституційного характеру й виявити ключові зміни у взаємовідносинах між парламентом і королем після «Славної революції».

Відповідь на третє питання має містити, насамперед, характеристику нових політичних традицій, що формуються в Англії у XVIII ст. у вигляді неписаних конституційних принципів (прецедентів) й означають фактичне обмеження владних прерогатив монарха. Не менш важливим є вирішення питання про шляхи формування англійського уряду (Кабінету) й способи подолання урядових криз.

Питання про виборчі реформи вимагає розкриття передусім недоліків (вад) виборчого законодавства, що існувало в Англії станом на початок XIX ст. (зокрема, «гнилі містечка»). Доцільно проаналізувати зміст виборчих реформ 1832 р. і 1867 р., виборчі цензи, їх вплив на кількість виборців, які брали участь у голосуванні по виборах до парламенту.

Характеристика судової реформи 1875 р. має включати причини її здійснення й структуру пореформеної системи судових установ. Доцільно також згадати про подвійну природу англійського прецедентного права (загальне право і право справедливості) та головні наслідки реформування вищих судових органів Англії наприкінці XIX ст.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 2002.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. Харків: Право, 1999.

Т е м а 3. Формування конституційного ладу США у XVII–XIX ст.

П л а н

1. Війна за незалежність США.
2. Декларація незалежності США.
3. Статті конфедерації.
4. Конституція США 1787 р.
5. Внесення поправок до Конституції США у XVII – XIX ст.

Відповідь на перше питання варто починати зі стислого викладення суперечностей, що виникли і склалися між метрополією та 13 американськими колоніями, причин і приводу революції, а також зазначити її особливості (буржуазна революція

за своєю сутністю і війна за незалежність за формою).

Далі треба розглянути зміст Декларації незалежності США 1776 р., де вказувалися причини й декларувалося проголошення незалежності колоній. Особливу увагу доречно приділити буржуазним принципам, які були відображені у Декларації (рівність людей, право на «життя, волю і прагнення щастя», право народу на повстання проти власного уряду тощо).

Американські колонії були змушені відстоювати незалежність у тривалій і важкій війні з Англією. Тільки об'єднання зусиль усіх 13 колоній давало змогу перемогти у ній, тому виникла потреба утворення більш тісного, тривалого союзу колоній – конфедерації штатів. Таке об'єднання знайшло своє державно-правове закріплення у Статтях конфедерації 1781 р. Аналізуючи цей документ, покажіть органи влади і управління конфедерації, порядок їх утворення, компетенцію, процедури прийняття рішень і врегулювання суперечностей. Разом із тим слід відобразити й недоліки такої форми об'єднання (її нетривалість), неможливість примусити окремих штат до виконання спільного рішення.

На підставі аналізу статей Конституції 1787 р. слід розглянути формування й діяльність вищих органів влади і управління США. Згідно з принципом «поділу влади» на законодавчу, виконавчу й судову доцільно вивчити кожну з них окремо і докладно. При цьому необхідно зосередитися на взаємовідносинах вищих органів влади і управління, на встановленій Конституцією «системі стримувань та противаг». Структуру державних органів США доцільно зобразити за допомогою схеми.

Розкриваючи питання про федеративний устрій США, важливо пам'ятати, що Конституція 1787 р. не ліквідувала суб'єктів федерації – штати, але протиставила їм міцну центральну владу. Тому важливо з'ясувати, як будувалися відносини між штатами і федеральними органами, передусім Конгресом.

При розгляді Конституції США 1787 р. також доцільно показати характер боротьби, яка розгорнулася під час її прийняття, що дасть можливість правильно визначити причини розробки Білля про права 1791 р. – перших десяти поправок до Конституції США (проголошення свободи совісті, свободи сло-

ва, друку, недоторканність особи, закріплення принципу приватної власності, заснування суду присяжних і т. ін.).

Характеризуючи зміст 13,14,15 поправок до Конституції США, слід звернути увагу на конкретно-історичні обставини їх прийняття, насамперед на підсумки громадянської війни у США 1861–1865 рр. Варто розкрити суть кожної з цих поправок і наслідки їх прийняття.

Говорячи про історичне значення цих документів, важливо не тільки відмітити їх велике значення на певному історичному етапі розвитку США, а й показати, що зміна політичної ситуації спонукала буржуазію колишніх колоній до вдосконалення форм державного устрою і правління, що знайшло своє закріплення у Конституції Сполучених Штатів Америки 1787 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 1998.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. Харків: Право, 1999.

Каррі Д. П. Конституція Сполучених Штатів Америки: посіб. для всіх / пер. з англ. О. М. Мокровольського. Київ: Веселка, 1993.

Т е м а 4. Цивільний кодекс Франції 1804 р.

П л а н

1. Опрацювання й прийняття Французького цивільного кодексу 1804 р. Його структура.

2. Фізичні особи за Французьким цивільним кодексом 1804 р. (правоздатність і дієздатність).

3. Право приватної власності.

4. Зобов'язальне право. Підстави виникнення зобов'язань.

5. Шлюбно-сімейне право.

Перше питання теми потребує висвітлення історії створення Кодексу Наполеона. Слід показати, що розробка і прийняття Французького цивільного кодексу 1804 р. були підсумком тривалої кодифікаційної роботи, яка почалася ще в роки Великої французької буржуазної революції. Доцільно розглянути джерела, використані в ході кодифікації французького цивільного права, а також ключові завдання, які мали бути вирішені у процесі кодифікації. Відповідь на перше питання плану також передбачає характеристику структури Кодексу, зокрема, того факту, що його система запозичена з римського приватного права. Далі доцільно перейти до змісту цього документа.

На основі аналізу відповідних статей Книги першої Французького цивільного кодексу 1804 р. «Про особи» треба з'ясувати правове становище фізичних осіб, розкрити зміст понять «правоздатність» і «дієздатність», відмітити, що Кодекс не визначав поняття «юридична особа».

Велику увагу потрібно приділити інституту приватної власності, який займає в Кодексі центральне місце. Слід також підкреслити, що Кодекс 1804 р. сформулював поняття «необмежена приватна власність, вільна від усіх феодалних обмежень». При цьому перевага надавалася земельному власнику.

Розповідаючи про зобов'язальне право, головним чином проаналізуйте найважливіші принципи, такі, як «свобода договору», «рівність сторін у договорі», «обов'язковість виконання договору». Вкрай важливо проаналізувати передбачені кодексом підстави виникнення зобов'язань й умови, необхідні для укладення договорів.

Розглядаючи питання про шлюбно-сімейні відносини, варто передусім зосередитися на умовах укладення шлюбу (шлюбний вік, згода батьків тощо), розірвання шлюбу, особистих і майнових правах подружжя.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 1998. Т. 2. С. 148–203.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. Харків: Право, 1999.

ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

Курсова робота з історії держави та права зарубіжних країн є одним із видів індивідуальних завдань навчально-дослідницького характеру, який використовується задля поглиблення, узагальнення і закріплення знань студента з однієї з найважливіших тем курсу, а також вироблення вміння самостійно працювати з навчальною і науковою історично-правовою літературою, пам'ятками права, сучасними інформаційними засобами і технологіями.

Тематика курсових робіт з історії держави та права зарубіжних країн визначається кафедрою. Студент може вільно обрати тему роботи із встановлених на відповідний навчальний рік кафедрою, а також має право запропонувати власну, яка може бути затверджена кафедрою, якщо є актуальною або пов'язана з вирішенням фахових завдань. У такому випадку, зрозуміло, студент виконує курсову роботу за цією темою.

Структура курсової роботи має бути наступною: передмова, основна частина, висновки. У передмові необхідно охарактеризувати тему роботи в цілому, визначити хронологічні межі, викласти відповідні загальні історичні умови. Основна частина повинна займати не менше трьох четвертих обсягу роботи і включати відповіді на всі питання плану. У висновку варто надати історичні оцінки.

За змістом курсова робота має бути конкретною. Не можна обмежуватися лише констатацією фактів, їх слід всебічно й глибоко проаналізувати, тобто висвітлити причини й умови виникнення того чи іншого державно-правового явища, процес його еволюціонування, особливості, значення і вплив на подальший розвиток держави і права.

Якщо будь-які історичні факти або явища оцінюються в літературі по-різному, бажано висловити власну думку стосовно цих оцінок. Крім того, необхідними умовами написання курсової роботи є самостійний пошук необхідних відомостей, їх систематизація, узагальнення, аналіз, висновки.

Важливо пам'ятати, що до робіт висуваються й такі вимоги, як правильність оформлення, грамотність, написання чітким почерком. У ній треба відокремити розділи відповідно

до плану. У разі необхідності можна використати схеми, діаграми тощо. Обсяг роботи має становити 25–35 сторінок формату А4. Бажано, щоб перед тим, як здати на кафедру, вона була зброшурована або покладена в папку. Крім того, слід залишити поля для зауважень рецензента, пронумерувати сторінки, наприкінці навести список використаної літератури. Робота подається на кафедру не пізніше ніж за 1 місяць до встановленого учбовим відділом строку захисту.

Успішно виконана і правильно оформлена робота допускається до захисту після рецензування і оцінюється за 100 балною шкалою.

Т е м а 1. Суспільний лад у країнах античного світу

П л а н

1. Особливості родової організації країн античного світу.
2. Еволюція поняття «громадянств» в Афінах, Спарті й

Римі:

- а) цензові обмеження;
- б) класова боротьба і громадянство.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.М. Маймескулов, Д.А. Тихоненков, В.В. Росіхін, С.І.Власенко; за ред. Л.М. Маймескулова. Харків: Право, 2011.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. 2-е вид., переробл. та доповн. Київ: Ін Юре, 2003.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: [у 2 т.] / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 1998.

Тищик Б. Й. Історія держави і права Стародавнього Світу: навч. посібник: [у 2 т.]. Львів: Сполом, 1999.

Катрич В. М. Держава і право Стародавнього Риму. Київ: Вид-во Київ. держ. ун-ту, 1974.

Тищик Б. Й. Історія держави і права Стародавнього Риму. Львів: Сполом, 1999.

История древнего мира. Ранняя древность. Кн.1. Москва, 1983.

Т е м а 2. Представницькі органи влади у країнах античного світу

П л а н

1. Поняття «античний світ».
2. Періодизація історії Стародавньої Греції.
3. Представницькі органи влади грецьких міст-полісів:
 - а) Афіни;
 - б) Спарта.
4. Представницькі органи влади Стародавнього Риму:
 - а) період республіки;
 - б) період імперії.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Антология мировой правовой мысли: в 5 т. Т. 1. Античный мир и Восточные цивилизации. Москва: Мысль, 1999. 750 с.

Гончаренко В. Д. Ареопаг. *Юридична енциклопедія*: в 6 т. Т.1: А–Г. Київ: Укр. енциклопедія, 1998. С. 140.

Гончаренко В. Д. Архонт. *Юридична енциклопедія*: в 6 т. Т. 1: А–Г. Київ: Укр. енциклопедія, 1998. С.154.

Гончаренко В. Д. Демос // *Юридична енциклопедія*: в 6 т. Т. 2: Д–Й. Київ : Укр. Енциклопедія, 1998. С.63–64.

Игнатенко А. В. Древний Рим: От военной демократии к военной диктатуре. (Историко-правовое исследование). Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1988.

Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.М. Маймескулов [та ін.]; за ред. Л. М. Маймескулова; Нац. ун-т «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». Харків: Право, 2011. 520 с.

Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія / за ред. В.Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 2002. 716 .

Резнік О.І. Право Стародавньої Греції. Реформи Солона. *Актуальні проблеми теорії та історії прав людини, права і держави*: матеріали II Всеукр. наук. конф. молодих науковців, аспірантів і студентів, Одеса, 5–6 грудня 2003 р. Одеса: Юрид. л-ра, 2004. С. 200–202.

Утченко С. Л. Цицерон и его время. Москва: Мысль, 1972.

Федорова Е. В. Люди имперского Рима. Москва: Изд-во Моск. гос. ун-та, 1990.

Ханкевич О. И. Античная демократия // Право и демократия : сб. науч. тр. Вып. 20 / редкол. : В. Н. Бибило (гл. ред.) [и др.]. Минск : БГУ, 2009. 327 с.

Харатян Т. Н. Особливості виникнення державності в Стародавній Греції. *Питання державотворення в Україні та зарубіжних країнах на різних етапах історії*: матеріали I Всеукр. наук. істор.-прав. конф. молодих учених, 1 грудня 2011 р., м. Харків. Харків: НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого», 2011. С.111–113.

Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран: в 2 т./ Е.Н. Трикоз; сост. О.Л. Лысенко; отв. ред. Н.А. Крашенинникова. Т. 1: Древний мир и Средние века. Москва: Норма, 2004. 816 с.

Чернышов Ю. Г. Социально-утопические идеи и миф о золотом веке в Древнем Риме: Ч. 2: Ранний принципат. 2-е изд., перераб. и доп. Новосибирск: Изд-во Новосибирск. ун-та, 1994.

Черниловский З. М. Всеобщая история государства и права. Москва: Юрист, 1996.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студентів юрид. спеціальн. вищих закладів освіти. Харків: Право, 1999.

Т е м а 3. Зобов'язальні відносини за римським правом

П л а н

1. Підстави виникнення зобов'язань.
2. Зміст і сторони зобов'язань.
3. Поняття й види договорів. Зміст договору. Умови договору. Умови дійсності договорів.
4. Поняття «делікт». Система деліктних зобов'язань. Окремі види деліктів.
5. Забезпечення виконання зобов'язання: застава, завдаток, неустойка, порука.
6. Наслідки невиконання зобов'язання, підстави звільнення від відповідальності.

Список літератури

Агафонов С. А. Основи римського приватного права: навч. посібник. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. 141 с.

Гринько С. Д. Деліктні зобов'язання римського приватного права: поняття, система, рецепція: монографія. Хмельницький: ХУУП, 2012. 724 с.

Макарчук В. С. Римське приватне право: навч. посібник. 2-е вид., допов. Київ: Атіка; Харків: Право, 2015. 256 с.

Підопригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право: підручник. 3-є вид. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

Харитонов Є. О. Основи римського приватного права: посіб. для аудитор. і самост. вивч. курсу. Одеса: Вид. Букаєв В.В., 2016. 396 с.

Орач Є. М., Тищик Б. Й. Римське приватне право: академічний курс: підручник. Київ: Ін Юре, 2012. 392 с.

Основи римського приватного права: підручник / за заг. ред.: В. І. Борисової, Л. М. Баранової. Харків: Право, 2008. 224 с.

Маймескулов Л. Н., Россихин В. В., Тихоненков Д. А. История государства и права зарубежных стран: учеб. с хрестом. материалом. Харьков: Финн, 2013. 848 с.

Глиняный В. П. История государства и права зарубежных стран : учеб. пособие. 7-е изд. Харьков : Одиссей, 2009. 872 с.

Боярський О. О. Деякі питання формування деліктних

зобов'язань у римському праві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 31. С. 147–153.

Вірченко В. В. Еволюція спадкового права в Римській імперії. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2013. № 1. С. 18–23.

Кутателадзе В. О. Поняття та характерні риси суперфіцію за римським правом. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 38. С. 64–68.

Скрипник В. Л. Юридична конструкція узуфрукту у законодавстві зарубіжних країн. *Право України*. 2017. № 1. С. 101–108.

Голубєва Н. Ю. Категорія «зобов'язання» у давньоримському праві. *Часопис цивілістики*. 2011. № 11. С. 59–62.

Смельянова Л. В. Система забезпечення зобов'язань у римському праві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2002. Вип. 13. С. 77–80.

Карнаух Б. П. Квазіделікти у праві Давнього Риму. *Проблеми законності*. 2017. Вип. 136. С. 21–31.

Бобуєв І. А. Договір поруки в римському приватному праві. *Право і суспільство*. 2013. № 6. С. 90–93.

Дихта Н. М. Поняття та характерні риси договору доручення за римським приватним правом. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 51. С. 25–32.

Смельянова Л. Застава у римському праві. *Сучасний вимір держави та права*. 2008. С. 63–64.

Т е м а 4. Право власності за римським правом

П л а н

1. Поняття й загальна характеристика речового права. Види речових прав.
2. Поняття і зміст права власності. Обмеження права власності.
3. Види права власності.
4. Набуття права власності.
5. Захист права власності, речові та кондикційні позови.

Список літератури

Заболотна Г. І. Сервітути у римському праві та їх рецесія у праві України: монографія. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 340 с.

Венедіктова І. В. Історія виникнення і становлення інституту речових прав на чуже майно. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2007. № 757. С.75–80.

Гужва А. М. Договір емфітевзису: римський досвід та сучасні правові реалії. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин*: матеріали Наук.-практ. конф., присвяч. 95-й річниці з дня народження В. П. Маслова, Харків, 17 лют. 2017 р. Харків, 2017. С. 97–100.

Агафонов С. А. Основи римського приватного права: навч. посібник. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2007. 141 с.

Макарчук В. С. Римське приватне право: навч. посібник. 2-е вид., допов. Київ: Атіка; Харків: Право, 2015. 256 с.

Підопригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право: підручник. 3-тє вид. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 528 с.

Харитонов Є. О. Основи римського приватного права: посіб. для аудитор. і самост. вивч. курсу. Одеса: Вид. Букаєв В. В., 2016. 396 с.

Орач Є. М., Тищик Б. Й. Римське приватне право: академічний курс: підручник. Київ : Ін Юре, 2012. 392 с.

Основи римського приватного права: підручник / за заг. ред.: В. І. Борисової, Л. М Баранової. Харків: Право, 2008. 224 с.

Маймескулов Л. Н., Россихин В. В., Тихоненков Д. А. История государства и права зарубежных стран: учеб. с хрестом. Материалом. Харьков: Финн, 2013. 848 с.

Глиняний В. П. История государства и права зарубежных стран: учеб. пособие. 7-е изд. Харьков: Одиссей, 2009. 872 с.

Боярський О. О. Деякі питання формування деліктних зобов'язань у римському праві. *Актуальні проблеми держави і права*. 2007. Вип. 31. С. 147–153.

Вірченко В. В. Еволюція спадкового права в Римській

імперії. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. Київ, 2013. № 1. С. 18–23.

Закорецька Л. Види прав на чужі речі: порівняльний аналіз за римським приватним правом та сучасним цивільним правом. *Право України*. 2007. № 8. С. 104–107.

Т е м а 5. Державний лад і право Візантії

П л а н

1. Поділ Римської імперії на східну та західну частини.
2. Державний лад Візантії:
 - а) VI-X ст.;
 - б) XI-XV ст.
3. Джерела й основні пам'ятки права Візантії.

Список літератури

Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. Київ: Центр учбов. л-ри, 2008. 541 с.

Всеобщая история государства и права / под ред. З.М. Черниловского. Москва: Юрист, 2005. 756 с.

Глиняний В. П. Історія держави і права зарубіжних країн. навч. посібник. Київ: Істина, 2005. 208 с.

Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки) / під ред. Б. Й. Тищика. Львів: Світ, 2006. 521 с.

Історія держави і права зарубіжних країн. Новий час (XVII ст.–1918 р.) / під ред. Б. Й. Тищика. Львів: «Світ», 2013. 588 с.

Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн. навч. посібник. Київ: Атіка, 2007. 196 с.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн. підручник. Київ: Ін Юре, 2003. 410 с.

Скрипилев Е. А. История государства и права Древнего мира: учебн. пособие. Москва, 1999. 788 С.

Тема 6. Правове регулювання земельних відносин у державі франків

П л а н

1. Феодальні відносини як основа формування феодальної власності на землю у державі франків.
2. Правове регулювання форм землеволодіння у франкському суспільстві (алод, бенефіцій, феод).
3. Земельна власність як основний чинник системи сюзеренітету васалітету.

Список літератури

Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В.В. Россіхін, С. І. Власенко. Харків: Право, 2011, 520 с.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник. 2-е вид. Київ: Ін Юре, 2003. 584 с.

Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. Тернопіль, 2010. 392 с.

Історія держави і права зарубіжних країн: Середні віки та ранній новий час: навч. посібник / за ред. Б.Й. Тищика. Львів: Світ, 2006.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: навч. посіб. для юрид. вищ. навч. закладів і ф-тів: у 2 т. / за ред. В.Д. Гончаренка. Том І: Київ: Ін Юре, 1998. 504 с.

Історія західноєвропейського середньовіччя: Хрестоматія: навч. посібник /упоряд. М. О. Рудь. Київ : Либідь, 2005. 656 с.

Бобильова С. Й. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року: навч. посібник. Дніпропетровськ: РВВ ДНУ, 2004. 528 с.

Корецький В. М. Избранные труды: в 3 кн. Кн. 3 / редкол.: Ю.С. Шемшученко, В. Н. Денисов, И. Б. Усенко и др.; составители: Е.В. Роминский (рук. кол.), К. А. Савчук, Е. И. Мельничук ; примеч. Е.В. Роминского. К. : Юрид. думка, 2015. 488 с.

Поєдинюк В. С. Панівні верстви населення в імперіях Карла Великого та Київської Русі. *Держава і право. Юридичні і*

політичні науки. 2005. Вип.30. С. 773–776.

Стеценко Н. С. «Розвиток земельного законодавства країн Західної Європи періоду Середньовіччя». *Порівняльноаналітичне право*. Електрон. наук. фахове вид. 2017. № 4. Ст. 347–368.

Україна – Європа: хронологія розвитку. Т. 3. 1000-1500 / автори, кер. проекту: А. В. Толстоухов, В. О. Зубанов. Київ : КВІЦ, 2008. 768 с.

Т е м а 7. Держава і право Японії у XX ст.

П л а н

1. Особливості державного устрою Японії в умовах окупаційного режиму.
2. «Вестернізація» японського права після 1945 р.
3. Історія розробки й прийняття Конституції Японії 1947 р. Основні положення Конституції 1947 р.
4. Історичне значення Конституції 1947 р. для розвитку Японії.
5. Розвиток державного ладу та партійної системи Японії після прийняття Конституції.
6. Правова система Японії.

Список літератури

Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов, Д. А. Тихоненков, В. В. Россіхін, С. І. Власенко. Харків: Право, 2011, 520 с.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. юрид. вузів і ф-тів. Харків: Право, 1999. С. 373–378.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: у 2 т. / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 1998. Т. 2. С. 521–523.

Иноуэ Киеси, Оконоги Синдзабуро, Судзуки Сеси. История современной Японии/сокр. пер. с яп.: В. Гривнина,

А. Немзера, Б. Раскина; ред., вступ. ст. А. Варшавского. Москва: Иностр. лит., 1955. 812 с.

Конституция Японии (вст. в силу 3 мая 1947 г.) URL: <http://lib.com.ua/books/6/703n1.html>.

Савин А. С. Японский милитаризм в период Второй мировой войны 1939–1945 гг. Москва: Наука. Гл. ред. восточ. лит., 1979. 239 с.

Хани Горо. История японского народа. Москва: Изд-во иностр. лит., 1957. 215 с.

Хаттори Т. Япония в войне 1941–1945 / пер. В. П. Гужавин [и др.]. Москва : Воениздат, 1973. 632 с.

Цунэо Инако. Современное право Японии / под ред. и со вступ. ст. В. Н. Еремина; пер. с яп. В. В. Батуренко. Москва: Прогресс, 1981. 269 с.

Эйдус Х. Т. Очерки новой и новейшей истории Японии. Москва, 1955. 336 с.

Т е м а 8. Конституція Французької Республіки 1958 р.

П л а н

1. Історія прийняття Конституції Франції 1958 р.
2. Державний лад Франції за Конституцією 1958 р.: президент, уряд, парламент, Конституційна рада.
3. Значення Конституції Франції 1958 р. для розвитку держави.

С п и с о к л і т е р а т у р и

История Франции: в 3 т. Москва: Наука, 1973. Т.3. С. 406–426.

Конституции буржуазных государств. Москва: Юрид. лит., 1982. С.71–112.

Крутоголов М. А. Государственный строй Франции по Конституции 1958 г. Москва: Изд-во АН СССР, 1960.

З М І С Т

ВСТУП.....	3
ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.....	5
Тема 1. Формування буржуазної держави в результаті революційних подій в Англії, Франції у XVII – XVIII ст.....	5
Тема 2. Формування механізму конституційної монархії в Англії у XVII – у XIX ст.....	7
Тема 3. Формування конституційного ладу США у XVII –XIX ст.....	8
Тема 4. Цивільний кодекс Франції 1804 р.....	10
ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ.....	12
Тема 1. Суспільний лад у країнах античного світу.....	13
Тема 2. Представницькі органи влади в країнах античного світу.....	14
Тема 3. Зобов’язальні відносини за римським правом.....	16
Тема 4. Право власності за римським правом.....	17
Тема 5. Державний лад і право Візантії.....	19
Тема 6. Правове регулювання земельних відносин у державі франків.....	20
Тема 7. Держава і право Японії у XX ст.....	21
Тема 8. Конституція Французької Республіки 1958 р.....	22

Навчальне видання

П Л А Н И

**СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
І МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДО НИХ,
ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»**

**для студентів І курсу заочної форми навчання
першого (бакалаврського) освітньо-кваліфікаційного рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»**

У к л а д а ч і: ГОНЧАРЕНКО Володимир Дмитрович,
ВАСИЛЬСВ Євген Олександрович,
ВЛАСЕНКО Сергій Іванович,
БУЛГАКОВ Артур Олександрович,
СТЕЦЕНКО Ніна Сергіївна,
ГОЦУЛЯК Світлана Леонідівна,
ОМАРОВА Асель Азад Кизи

Відповідальний за випуск *В. Д. Гончаренко*

Редактор *Л. В. Русанова*
Комп'ютерна верстка *А. В. Старжинської*